

מצוות הבן על האב / יאיר פויר

מטרות השיעור:

1. היכרות והבנה של: מצוות עשה, מצוות אל תעשה, מצווה שהזמן גרם ומצווה שאין הזמן גרמא.
2. הבנה של המושג "מצוות הבן על האב"
3. הבחנה בין משנה, גמרא וברייתא (הן מבחינת התקופה, הם מהותית והן בתפקידן בסוגיה).
4. הכרת המונח אילימא

מיקום השיעור ברצף ההוראה:

סוגיה 8, פותחת את החלק השני של היחידה. לאחר שסיימנו דיון ארוך בחובות הילדים כלפי הוריהם, באה סוגיה 8 ועוסקת בשאלה **על מי** מוטלות החובות של ההורים כלפי ילדיהם. זאת בטרם נעבור לרשימת החובות ודיון פרטני בכל חובה וכלפי מי מחויב ההורה בכל מצווה (ומדוע).

מיומנויות:

- הבחנה בין סוגות ספרותיות שונות בעולם של חז"ל
- שאלה, תרוץ ודחיה (אילימא)
- שקלא וטריא בדיון התלמודי.
- מושגי מבוא (אילימא, תנינא, והתניא, הכי קאמר)

אתגרים צפויים:

- בלבול מובן בין מצוות הבן על האב ובין מצוות האב על הבן.
- קושי בהבנת הברייתא
- קושי מובן ומוצדק בהבנת תשובתו של רב יהודה.

מערך שיעור:

שיעור 1- תחילה נכתוב על הלוח טבלה ובנה המושגים הבאים:

מצוות עשה	מצוות לא תעשה	מצווה שהזמן גרמא	מצווה שאין הזמן גרמא
הגדרה			
דוגמאות			

בעזרת התלמידים הגדיר את המושגים ונדגים אותם.
בשלב הבא נכתוב טבלה נוספת ובה האפשרויות:

מצוות עשה שהזמן גרמא	מצוות עשה שאין הזמן גרמא	מצוות לא תעשה שהזמן גרמא	מצוות לא תעשה שאין הזמן גרמא
הגדרה			

				דוגמאות
--	--	--	--	---------

*אם השיעור מתבצע מרחוק אפשר ורצוי להשתמש בפאדלט או בלוח שיתופי אחר לצורך יצירת הטבלאות והעבודה איתן עם התלמידים.

שיעורי בית:

1. נבקש מהתלמידים להוריד את האפליקציה **Meme Generator** אפשר גם כל אפליקציה אחרת שמחוללת ממים (תלמידים שטוענים שאין להם מקום בטלפון, מוזמנים ומוזמנות לעשות שימוש במחולל הזה:

<http://www.memeking.co.il/?fbclid=IwAR1bFEHpOLQrSUFVUcNOTb2QP2d6ITsScEcFloFp4fFNxkq5yLioVfwCR8U>

או במחולל הזה: <https://g.hafalafel.com/>

שניהם פועלים על מחשב רגיל.

זה מדריך לשימוש באפליקציה Meme Generator

2. כל תלמיד/ה יתבקש/תתבקש להכין מם (תמונה עם כיתוב מצחיק), על מצווה כל שהיא ולכתוב האם זו מצוות עשה שהזמן גרמא/מצוות עשה שאין הזמן גרמא/מצוות לא תעשה שהזמן גרמא/מצוות לא תעשה שאין הזמן גרמא.

3. את הממים, התלמידות והתלמידים יתבקשו להעלות ללוח שיתופי/מסמך שיתופי/קבוצת וואטסאפ או כל מסגרת שיתופית אחרת עליה יחליט/תחליט המורה.

שיעור שני-

נכתוב על הלוח את המשפטים:

מצוות האב על הבן

מצוות הבן על האב

נבקש מהתלמידות והתלמידים לומר לנו מה הם מבינים מכל אחד מהמשפטים. סביר להניח שההבנה שלהם תהיה בקריאת פשט ובניגוד למסקנת הגמרא. נכתוב על הלוח את ההסבר של התלמידים לכל אחד מהמשפטים.

כעת, ננסה להבין את התלמידים, מאילו מצוות פטורות הנשים ולמה? בשלב הבא ננסה להבין מדוע נשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא ומדוע הן אינן פטורות משאר המצוות המופיעות במשנה.

כמובן שגם נעבור על הטעם לפטירת הנשים מבל תקיף, בל תשחית ובל תטמא למתים, ונשאל את התלמידות והתלמידים- האם הם מכירים מצוות המיוחדות לאשה, שהגבר פטור מהן? ומהו הטעם לפטור זה?

שיעור שלישי-

לאחר שנחזור על ההבדל בין משנה לגמרא (בתוך התלמוד) ובין קטע המשנה לדיון של האמוראים עליו, נסביר את שאלת הגמרא ונשאל את התלמידים והתלמידות מדוע היא בכלל

עולה? למה יש קושי בהבנת המשפט מצוות הבן על האב? לא בטוח שהתלמידים יבינו בכלל מדוע יש קושי.

נתייחס כמובן למושג אילימא ונסביר אותו, ואז נקרא את הקושי של הגמרא ונסביר אותו, בעזרת הברייתא. (כיצד ייתכן שנשים פטורות ממצוות כיבוד הורים).
בדרך נתייחס כמובן למונח התלמודי "תניא" ונחזור על המושג ברייתא ועל ההבדל בינה לבין משנה. (אם עשינו עבודה טובה ביחידות הקודמות, סביר שהתלמידים כבר ידעו זאת ורק נצטרך לחזור על כך- מומלץ שבכל זאת ירשמו במחברת, כי תמיד יש אלה שלא יודעים ולא נעים להם להודות).

כמו כן, נתעכב על הברייתא, על השאלה העולה בה ועל הפיתרון, ונסב את תשומת לב התלמידים לשינוי בשפה בין הברייתא הכתובה עברית, לגמרא הכתובה ארמית.

נרשום טבלה על הלוח (או הפאדלט/לוח שיתופי)
מצוות הבן על האב

הצעה ראשונה	פירוש	מדוע הגמרא דוחה אותה?	איך יכולנו לדעת מראש שההצעה תדחה?

ונמלא את הטבלה עם התלמידים

הצעה ראשונה	פירוש	מדוע הגמרא דוחה אותה?	איך יכולנו לדעת מראש שההצעה תדחה?
כל מצוות דמייחב ברא למיעבד לאבא	כל המצוות שחייב בן לעשות לאביו (חובות הבן כלפי האב)	מפני שהמשנה כותבת שנשים פטורות ממצוות הבן על האב, ולפי הברייתא גם בנות חייבות בכבוד הוריהן.	אילימא=אם נאמר פתיחה לתשובה שתדחה בהמשך.

נקרא את המשך הגמרא ואת תשובתו של רב יהודה, ונחזור לטבלה
מצוות הבן על האב

הצעה שניה	פירוש	מדוע הצעה זו התקבלה?

נמלא את הטבלה עם התלמידים:

הצעה שניה	פירוש	מדוע הצעה זו התקבלה?
כל מצוות הבן, המוטלות על האב לעשות לבנו. אנשים חייבין ונשים פטורות.	חובות האב כלפי בנו. האשה פטורה מהן	מפני שהצעה זו מאפשרת לפטור את האישה ממצוות הבן על האב, מבלי לפגוע בחובתה העקרונית בכיבוד הורים.

סיום הסוגיה-

נעלה את השאלה (אם היא לא עלתה מהתלמידות), מדוע בעצם האשה פטורה מהחובות כלפי הבן?

ניתן לתלמידים להציע הצעות ונבטיח להתייחס לכך ולתת תשובה בסוגיה 9.

3. רשימה ביבליוגרפית:

- ארגלדו, ברדלי וליין "למידה לכל החיים - מכוונות עצמית בלמידה", 1996
- ויסבלום, עומר, "השיעור החשוב ביותר", מתוך אתר "הגיע זמן חינוך", 2016
<https://www.edunow.org.il/edunow-media-story-195486>
- כהן, ליזי, "הוראה ולמידה בסביבה עתירת טכנולוגיה" -
<http://cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/5649125F-8DF1-432E-A08F-45E76EA5961C/204151/NetivimTecnologia.pdf>
- כץ שרון, (עורכת), קשר עין, "גיליון מיוחד יוזמות בחינוך", גיליון 268, ניסן-אייר תשע"ז 2017.
- משולם יוספה, בת אם, אסתר, תכנית הלימודים "בינו לבינה" באתר "ספריא" –
<https://www.sefaria.org.il/sheets/119422?lang=he>